

Джек Лондон

Серця трьох

Передмова

Читач, сподіваюся, подарує мені, що цю передмову я починаю з вихваляння. Річ у тому, що цей твір ювілейний. Закінчуючи його, я в сороковий раз святкую день свого народження, святкую свою п'ятдесяту книгу, шістнадцяту річницю письменницької праці і новий напрям у творчості. А «Серця трьох» таки новий напрям. Досі я, безперечно, не писав чогось такого і певний, що й надалі не писатиму. І мені анітрохи не соромно заявити привселюдно, що я пишаюся цим твором. А тепер я раджу читачеві, що любить швидкий розвиток дії, поминути решту хвальби та цю передмову й заглибитись у саме оповідання, і хай потім він насмілиться сказати мені, що його не варто читати.

А допитливішим дозвольте подати деякі додаткові пояснення.

Кінематограф скрізь став за найпопулярнішу форму розваги, і в міру його зростання вичерпувався запас сюжетів, які створила світова белетристика. Протягом року будь-яка кінокомпанія з допомогою двох десятків режисерів

може екранізувати всі твори, що їх ціле своє життя писали Шекспір, Бальзак, Діккенс, Вальтер Скотт, Золя, Толстой і безліч інших, не таких плодючих письменників. А таких кінокомпаній — сотні, і легко зрозуміти, як швидко вони можуть опинитися без сировини, з якої роблять фільми.

Право на екранізацію всіх романів, оповідань та драматичних творів, виданих або тих, що мають бути видані, давно вже куплено й оформлено угодою. А коли трапляється давній літературний матеріал, на який це право не поширюється, його так швидко поспішають використати, як матроси, опинившись на березі з золотодайний піском, кидаються визбирувати самородки. Сценаристів тисячі, власне, десятки тисяч, бо нема такого нікчемного чоловіка, жінки або й дитини, що не вважали б, ніби вони вміють написати сценарій. Отже, десятки тисяч сценаристів грабують літературу, не приглядаючись, чи застережено авторські права, чи ні, і вихоплюють журнали мало не з друкарської машини, аби виловити чим швидше нову фавулу, який-небудь сюжет чи й цілу повість свого таки брата-письменника.

А втім, задля справедливості слід зазначити, що зовсім недавно, тоді, коли сценаристів ще не вельми шанували, вони виснажували себе роботою за п'ятнадцять-двадцять доларів на тиждень, а то ще скупі директори платили їм окремо, по

десять-двадцять доларів за кожен сценарій. Та й то не завжди, бо ті твори, що вони крали, в них так само перекрадали немилосердні й безсоромні люди, які працювали в кінокомпаніях. А тепер, хоч усе це було недавно, я знаю сценаристів, що мають кожен по три машини, по два шофери, посилають своїх дітей до найкращих шкіл і взагалі ніколи не відчують скрути в грошах.

Те, що сценаристів почали шанувати й цінувати їхні твори, пояснюється значною мірою нестачею белетристичної сировини. Автори кіноп'єс побачили, що на них є попит, що до них ставляться з повагою, платять більше грошей і, з другого боку, чекають від них досконалих зразків творчості. В новій гонитві за сюжетами зроблено спроби залучити до роботи в кіно відомих письменників. Але в тому, що людина написала кілька оповідань, не було ще гарантії, що вона може написати й добрий сценарій. Навпаки, виявилось, що з успішного белетриста найпевніше виходить невдалий сценарист.

Але врешті втрутилися господарі кінокомпаній. Головне, мовляв, розподілити працю. Приставши до спілки з потужними газетними об'єднаннями або, як то було із «Серцями трьох», з окремими особами, вони почали замовляти найталановитішим сценаристам (що навіть задля спасіння душі не спромоглися б написати роман)

сценарій, який потім переробляли на роман белетристи (що теж і задля спасіння душі не здатні були б створити сценарій).

Отож якось приходить до такого собі Джека Лондона добродій Чарлз Годард та й каже: «Час, місце та дійові особи вже є. Кінокомпанія, газети й капітал до ваших послуг. Тепер домовляймося». І ми домовились. Наслідки — «Серця трьох». Нагадаю, до речі, що добродієві Годардові ми завдячуємо низку фільмів: «Пригоди Поліни», «Пригоди Елейн», «Богиня», «Багатій Волінгфорд» і т. д. Після цього ніхто не сумніватиметься в його геніальних здібностях. Крім того, він вигадав і ім'я героїні цього роману — Леонсія.

Кілька перших картин він написав на своєму ранчо в Місячній долині. Але він писав швидше за мене й тому закінчив свої п'ятнадцять картин на багато тижнів раніш, ніж я. Тільки нехай слово «картина» не вводить вас в оману. На першу картину витрачено три тисячі футів плівки. Дальші чотирнадцять умістилися на двох тисячах футів кожна. В одній картині пересічно дев'яносто сцен, тож разом маємо десь тисячу триста сцен. Працювали ми одночасно, кожен над своїм шматком. Писавши, я не міг передбачити того, що трапиться в найближчому епізоді або через дванадцять епізодів, бо не знав цього. Не знав також і містер Годард. Звідси наслідок: «Серця

трюх» не мають стрункої будови, хоч разом з тим у романі є певна внутрішня послідовність.

Уявіть собі мій подив, коли тут, на Гавайських островах, обробляючи ще тільки десяту картину, я отримав з Нью-Йорка від містера Годарда чотирнадцяту картину сценарію і, переглянувши її, побачив, що мій герой одружений не з тією жінкою! А залишилася ще одна-однісінька картина, де він міг би позбутися теперішньої дружини і взяти законний шлюб з тією жінкою, з якою повинен одружитися. Ви побачите, як це все влаштовано в п'ятнадцятій картині. І будьте певні, що то містер Годард порадив мені, як це зробити. Він-бо — великий майстер щодо розвитку дії та швидкості. Дія його ніскільки не турбує. «Показати», — спокійно пише він в авторській примітці кіноакторові. І, мабуть, актор показує, бо містер Годард нанизує дії одну за одною. «Показати тугу», — наказує він, або «смуток», або «роздратування», або «співчуття», або «намір убити людину», або «бажання самогубства». Та й годі. Так і повинно бути. А як же ще він міг би закінчити сценарій, скласти тисячу триста сцен?

Тепер уявіть собі мене, бідолаху, що не може обмежитися чудодійним «показати», а повинен доконче й дуже докладно описати всі ті настрої, рухи, що їх містер Годард визначив одним словом. Диво, та й квіт. Діккенс не вважав зайвим

витратити десь близько тисячі слів, щоб описати й тонко віддати переживання якої-небудь окремої особи. А містер Годард каже: «Показати» — і раби кінокамери роблять усе, що треба.

А розвиток дії! Свого часу я написав кілька пригодницьких романів, але в усіх них разом не було стільки дії, як у «Серцях трьох». Зате я знаю тепер, чому кінематограф має такий успіх. Я знаю, чому «Панів Барнсів із Нью-Йорка» й «Гончара з Техасу» продають мільйони примірників. Я знаю тепер, чому незграбна промова якого-небудь кривляки притягне під час виборів більше голосів, ніж найкращі думки, що їх висловить на письмі людина воістину державного розуму.

Це й справді була цікава для мене спроба — переробка на роман Годардового сценарію, і спроба вельми повчальна. Вона примусила переглянути мої раніше вироблені соціальні погляди, дала їм цілковите освітлення і заклала нові підвалини. Після цієї спроби в новій для мене царині я глибше, ніж досі, зрозумів душу загалу і краще, ніж будь-коли, збагнув значення наочності, що з неї користуються демагоги, збираючи більшість голосів самим тільки вмінням опанувати душу виборчої маси. Я дивуватимусь, коли ця книжка не матиме широкого збуту («Показати здивування», — сказав би містер Годард або — «Показати широкий збут»).

Коли можна вважати, що «Серця трьох» — витвір співробітництва, то це чудове співробітництво. Та ба! Боюся, що такі спільники, як містер Годард, трапляються лиш один на мільйон. Ми ж бо не перемовилися з ним жодним словом, ні разу не сперечалися. Але ж тоді виходить, що й я теж чудовий спільник. Хіба не я покійно, беззастережно дозволив йому «показувати» все, що завгодно, протягом п'ятнадцяти картин сценарію, тисячі трьохсот сцен та тридцяти одної тисячі футів плівки і, нарешті, ста одинадцяти тисяч слів літературної обробки? А тепер, закінчивши свою роботу, я волів би й не починати її, бо мені кортить прочитати «Серця трьох» самому й пересвідчитись, що роман легко читати. Мене це страх як цікавить. Дуже.

Джек Лондон
Вайкікі, Гавайські острови,
23 березня 1916 року

Попліч, спинами до щогли (Піратська пісня)

Хто шукає щастя й долі,
Слухайте, до вас кажу,
Ви їх знайдете на морі.
Як знайти, — я розкажу.
Вітер рве й шумує хвиля, —
Та байдуже все це нам.
Попліч, спинами до щогли,
Даймо відсіч ворогам!
Принесіть ножі й пістолі,
Ми їм гарту завдамо!
Облавок з гармат потроцим,
Геть усіх розженемо.
Пограбуймо пасажирів,
Хай дарують нам вони.
Не покривдимо матросів,
Киньмо кров лиш старшині.
Корабель уже під нами;
От, ми чосу їм дали!
Скарби та жінок забрали,
Решту до ноги звели.
Вітер рве й шумує хвиля, —
Та байдуже все це нам.
Попліч, спинами до щогли,
Даймо відсіч ворогам!

Джордж Стерлінг

Розділ I

Цього пізнього весняного ранку події в житті Френка Моргана чергувалися з надзвичайною швидкістю. Коли вже хто мав незабаром устрияти в жахливі, трагічні пригоди в Новому Латинському Світі, що нагадували стародавні або середньовічні мелодрами, то це саме Френк Морган, і Доля не барилася з ними.

Проте йому й на думку не спадало, що десь щось готується для нього, та й сам він навряд чи був за причину всіх тих подій. Згаявши значну частину ночі у грі в бридж, Френк пізно встав, поснідав помаранчами з кашею і подався до бібліотеки — суворої, зі смаком умебльованої кімнати, звідки його батько недавно ще керував неосяжними й різноманітними справами.

— Паркере, — звернувся Френк до служника, що лишився від старого Моргана, — чи не помічали ви, щоб покійний хазяїн погладшав в останні роки життя?

— Ні, сер, — відказав той з належною запобігливістю добре вимуштруваного челядника і водночас мимоволі зміряв поглядом чудову постать юнака. — Ваш батько, сер, завжди був худорлявий і завжди однаковий — широкий у плечах, з високими грудьми, маслакуватий, а проте сухорлявий і стрункий. Завжди сухорлявий. Коли його поклали

на стіл, не один тутешній молодик міг би посоромитися за свою постать. Він дуже дбав про себе і з самого ранку ще в ліжку робив фізичні вправи по півгодини щодня, і ніщо не могло стати цьому на перешкоді. Він називав це своєю релігією.

— Він і справді мав чудову постать, — байдуже мовив Френк, роздивляючись телеграфний апарат і численні телефони, що повстановлював тут ще батько.

— Чудову! — захоплено погодився Паркер. — Худорляву й аристократичну, дарма що в нього були такі плечі, і груди, і кістки. І ви дістали все це в спадщину, сер, але в ще досконалішій формі.

Молодий Френк Морган, що успадкував від батька не самі тільки м'язи, а й багато мільйонів, задоволено відхилився на спинку величенького шкіряного крісла, простяг ноги, як лев у зоопарку, ущерть повний сили й свідомий її, і кинув оком на заголовок ранкової газети, де сповіщалося про новий зсув у Панамському каналі.

— Якби я не знав, що з нами, Морганамі, такого не буває, — позіхнув він, — то давно б уже був погладшав із цього життя. Правда, Паркере?

Літній служник здригнувся, зачувши несподіване після довгої мовчанки запитання, і не відразу спромігся на відповідь.

— Так, сер, — нарешті сказав він. — Тобто я думаю... ні, сер. Ви тепер саме маєте якнайкращий